

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Ḳodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Yeḥezkel

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 597 [1836 oder 1837]

די לראקזי

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9132

מֵעַל זְרוּעֵיכֶם וְשַׁלַּחְתִּי אֶת־
הַנְּפֹשׁוֹת אֲשֶׁר אִתָּם מִצְדָּדוֹת
אֶת־נַפְשֵׁים לְפָרְהָת: (כז) וְקָרַעְתִּי
אֶת־מַסְפַּהְתֵיכֶם וְהִצַּלְתִּי אֶת־
עַמִּי מִיַּדְכֶן וְלֹא־יִהְיֶה עוֹד בְּיַדְכֶן
לְמִצְדָּה וְיִדְעֶתֶן כִּי־אֲנִי יְהוָה:
(כח) יַעַן הַכָּאוֹת לִבְצִדִיק שֶׁקָרַע
וְאֲנִי לֹא הִכָּאֲבַתִּיו וְלִחֹזֶק יָדִי
רָשַׁע לִבְלַתִּי שׁוֹב מִדְּרָכּוֹ הִרְעָה
לְהַחֲיִיתוֹ: (כט) לָכֵן שׁוֹאֵל לֹא־תַחֲזִינָה
וְקִסְסִים לֹא־תִקְסַמְנָה עוֹד וְהִצַּלְתִּי
אֶת־עַמִּי מִיַּדְכֶן וְיִדְעֶתֶן כִּי־אֲנִי
יְהוָה: (ל) וַיָּבֹא אֵלַי אַנְשֵׁים
מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּשְׁבוּ לִפְנֵי:
יָד (א) וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:
(ב) בֶּן־אָדָם הַאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה
הַיְעִלּוּ גְלוּלֵיהֶם עַל־לִבָּם

זיא פֶּאָן אייערן אַרמען, אונד
בעפֿרייען דיא זעעלען, דיא
איהר פֿערשטהיקט, דיא זעע-
לען, דיא איהר וויא פֿאַגעל
אומנאַרנט האַכט. (כז) אײ-
ערע דעקקען ווערדע איך אין
שטיקקערייסען, אונד זאָ מיין
פֿאַלק אײס אייערן הענדן ער-
רעפטען, דאַס זיא (דיז דעק-
קען) ניכט מעהר אין אייערן
הענדען צום נעטצע זייען, אונד
איהר עם איננע ווערדעט,
דאַס איך דער עוויגע בין.
(כח) ווייל איהר ליבענהאַפֿט
בעטריבעט דאַז הערץ דעס
פֿראַטמען, דען איך ניכט בע-
טריבען ווילל, אונד דען באַזע-
זיכט אונטערשטיטצעט, דאַס
ער פֿאַן זיינעם וואַנדעל ניכט
צוריקקעהרעט, אײס זיך צו
ערהאַלטען. (כט) דאַרום זאָללט
איהר קיינע פֿאַלשע ערשיינונג-
גען מעהר פֿערקנידען, אונד
קיינע אַהנונגסקינסטע מעהר
פֿערברייטען; דען איך עררעט-
טע מיין פֿאַלק אײס אייערן
הענדען, דאַמיט איהר עם
אינוועהען לערנט, דאַס איך

דער עוויגע בין. — (ל) דאַן קאַמען אייניגע מעננער פֿאַן דען עלטעסטען ישראֿל'ס צו
מיר, אונד זעטצען זיך פֿאַר מיך הײַן.
(א) אונד דעם עוויגען וואָרט וואָרד מיר, וויא פֿאַלגט: (ב) ערדענוואָהן!
דיעזע מעננער טראַגען איהרע געטצענבילדער אײס הערצען, האַבען
איהר

ר ש י

ושלחתי את הנפשות. כחרגומו ואשייב ית נפשתא דאתון מחרשן ית נפשיהון לאנדומהא: אה נפשים.
את אנשים להיות הנפשות פורחות: (כז) יען הכאות לב לדיק שקר. בשחין קוסמות לו רעה הוא
מלטער ולבו נכאס: (כד) ויבוא אלי אנשים. כלם בלב אחד לרעה לכך נאמר ויבא. ומ"א
אימר על שם שהקדוש ברוך הוא גלה און הניח תמילה הנה יבאו אליך פלוגי ופלוגי:
יך (ב) העלו גלוליהם על לבם. לבם אל גלוליהם לעבוד: נתנו נכח פניהם. להיות להם ע"א

ב א ו ר

זרועתיכם, לעת תתפרנסו אותן. ושלחתי, מוצך עצמו ואחר עמו, ומוסב גם למטה, כלומר
ושלחתי את הנפשות אשר אתם מלודדות כפרות. נפשים, כמו נפשות, וכמו הי כל אשר
יש לו ברכים היכלים או סיכלות. (כז) הכאות, כמו הכאותכן. שקר, באקר.

וּמְכַשׁוּל עֹנֵם נִתְּנוּ נֶכַח פְּנֵיהֶם
הָאֲדָרְשׁ אֲדָרְשׁ קָהָם: (ג) לָכֵן
דְּבַר-אוֹתָם וְאִמְרַת אֱלֹהִים כִּהִי
אָמַר וְאֲדַנִּי יִהְיֶה אִישׁ אִישׁ מִבֵּית
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יַעֲלֶה אֶת-גְּלוּלָיו
אֶל-לְבָבוֹ וּמְכַשׁוּל עֹנֵנוּ יֵשִׁים נֶכַח
פְּנֵינוּ וּבֹא אֶל-הַנְּבִיא אֲנִי יִהְיֶה
נֶעֱנִיתִי לוֹ בְּהַ בְּרַב גְּלוּלָיו:
(ד) לְמַעַן תִּפְשֶׁן אֶת-בֵּית-יִשְׂרָאֵל
בְּלִבְכֶם אֲשֶׁר נָזַרְתֶּם מֵעָלַי בְּגְלוּלֵיהֶם
כְּכֶם: (ה) לָכֵן אָמַר וְאֶל-בֵּית
יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדַנִּי יִהְיֶה
שׁוּבוּ וְהִשִּׁיבוּ מֵעַל גְּלוּלֵיכֶם
וּמֵעַל כָּד-תֹּעֲבֹתֵיכֶם הַשִּׁיבוּ
פְּנֵיכֶם: (ו) כִּי אִישׁ אִישׁ מִבֵּית
יִשְׂרָאֵל וּמִהַגֵּר אֲשֶׁר-יִגְוֹר
בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּנְזַר מֵאַחֲרַי וַיַּעַל
גְּלוּלָיו אֶל-לְבָבוֹ וּמְכַשׁוּל עֹנֵנוּ
יֵשִׁים נֶכַח פְּנֵינוּ וּבֹא אֶל-הַנְּבִיא

איהרעה זנדען רייץ שטעטס
פֶּאָר אויגען, אונד איד זאלל
מִיך פֶּאָן איהנען ערפֿארשען
לאַססען? — (ג) דאָרום פֿער-
קינדע איהנען, אונד שפּרד-
אלואַ שפּראַך דער הערר, דער
עוויגע: יעדער אויס דעם הוי-
זע ישראל, דער ויינע געטצען-
בילדער אים הערצען טרענט,
זינער זינדען רייץ שטעטס
פֶּאָר אויגן האַט, אונד קעמט
צום פּראָפֿעטען, — ווערדע
איד, דער עוויגע, איהם דאָ
אַנטוואַרטען? — ער קעמט
יאַ ערפֿיללט פֶּאָן געטצענביל-
דערן! — (ד) דאָמיט נון דאָ
הווי ישראל און זינעם הער-
צען ערגריפֿען ווערדע, דאָן
זיך פֶּאָן מיר ענטפֿערעדעט
אים אללער איהרער געטצען
וויללען. (ה) דאָרום זאלסט
דוא דעם ה יוע ישראל פֿער-
קינדען: אלואַ שפּריכט דער
הערר, דער עוויגע: קעה-
רעט צוריק! לאַססעט אַב
פֶּאָן אייערן געטצען, אונד וועג-
דעט אייער אַנגעזיכט הינוועג
פֶּאָן אייערן גרייעלטהאַטען;
(ו) דען יעדער אויס דעם הויזע
ישראל, אָדער דער פֿרעמדע
דער אין ישראל וואָהנט, ווען

בא קרי
ערויך מיר ענטפֿערעדעט, זיינע געטצענכ לרער אים הערצען טרענט, זינער זינדען
רייץ שטעטס פֶּאָר אויגען האַט, אונד קעמט צום פּראָפֿעטען, דאָס ער מיך פֿיר איהן
ר ש י

חמיד למורא ולא ליה: האדרג אדרג. התחלה כי אני אדרג להם ואשיב על דבריכם
הרכה תמימות מחקיימות: (ג) נעניתי לו. שו"י רסודו"ן בלע"ז אף על פי שהוא בא לפני כרוכ
גלויו כן ת"י: (ד) למען תפוש את בית ישראל וגו'. בדיל לקרנא ית בית ישראל למיתן תיובתא
בלבסין: חורו. כמו חור חמו (בראשית מ"ט) פורי' גטאש יכרין בלע"ז: (ה) שובו. מלרכיבס:
והשיבו. את לבבכם: מעל גלויבס. אשר העלית אל לבבכם: השיבו פניכם. אשר שמחם מנאול

ב א ו ר
יד (ג) נענתי, תרגום יונתן תפיל ליה, לאן נענתי לו. (ה) והשיבו, חסר מלח
לנכנס ה * 5

יחזקאל יד

לְדַרְשׁ-לוֹ כִּי אֲנִי יְהוָה גַּעְנֶה-לוֹ
 בִּי: (ז) וְנִתְּתִי פָנַי בְּאִישׁ הַהוּא
 וְהִשְׁמַתִּיהוּ לְאוֹרֹת וּלְמַשְׁלִים
 וְהִכְרַתִּיו מִתּוֹךְ עַמִּי וַיִּדְעוּתָם כִּי-
 אֲנִי יְהוָה: (ח) וְהִנָּבִיא כִּי יִפְתָּחַ
 וְדָבַר דְּבַר אֲנִי יְהוָה פִּתְיֹתִי אֶת
 הַנָּבִיא הַהוּא וְנִטְיִיתִי אֶת-יָדֵי
 עָלָיו וְהִשְׁמַדְתִּיו מִתּוֹךְ עַמִּי
 יִשְׂרָאֵל: (ט) וְנִשְׂאוּ עֹנָם כַּעֲוֹן
 הַדֶּרֶשׁ כַּעֲוֹן הַנָּבִיא יְהִיָּה:
 (י) לְמַעַן לֹא-יִתְּעוּ עוֹד בֵּית-
 יִשְׂרָאֵל מֵאַחֲרַי וְלֹא-יִטְמְאוּ עוֹד
 בְּכָל-פְּשָׁעֵיהֶם וְהָיוּ-לִי לְעַם
 וְאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים נְאֻם
 אֲדֹנָי יְהוָה: (יא) וַיְהִי דְבַר-יְהוָה
 אֵלַי לֵאמֹר: (יב) בֶּן-אָדָם אֲרֹץ

עֲרֵפְאֲרֵשׁ, ווערדע איד, דער
 עוויגע מ'ך ויאהל פ'יר איהן
 ערפֿארשען לאַססען? —
 (ז) עילמערהר ווערדע איד לאַס-
 ברעכען לאַססען מיינען צאָרן
 געגען דענזעלכען, איד ווער-
 דע איהן פֿערדערבען צום צייט
 כַּעַן אונד צום (וומכענרען)
 בייאשפיעלע, אונד איהן אויס-
 ראַטטען אויס מיינעם פֿאַלקע,
 דאַמיט איהר עם ערקעננעט,
 דאַס איד דער עוויגע בין.
 (ח) לעסט אַכער דער פּראָ-
 פֿעט זיך איבעררעדען, אונד
 שפּריכט איינע ווייזאָנג אויס,
 האַכע איד דער עוויגע דיע-
 זען פּראָפֿעטען דאַן כע-
 טהאַרט! — דאַרום ווילל
 איד מיינע מאַכט געגען איהן
 ווענדען, אונד איהן פֿער-
 טילגען אויס מיינעם פֿאַלקע
 יִשְׂרָאֵל. (ט) ביי דע זאַל-
 לען טראַגען איהרע שטראַפֿע,
 דיא שטראַפֿע דעם פֿאַרשענ-
 דען זייא וויא דיא שטראַפֿע
 דעם ווייזאָגענרען: (י) דאַמיט
 דאַן הוין יִשְׂרָאֵל נִיכְט פֿערנער
 אַבאיררע פֿאַן מיר, זיך נִיכְט

כי

סעהר בעפֿלעקקע דורך איהרע מיסעטהאַטען אַללע, זאָנדערן וויעדער מיין פֿאַלק
 ווערדע, אונד איד וויעדער איהר גאַטט. אַלזאָ שפּריכט דער הערר, דער עוויגע
 (יא) אויך וואָרד מיר דאַן וואָרט דעם עוויגען, וויא פֿאַלגט: (יב) ערדענוואָהן ווען איין לאַנד
 זיך

ר ש י

עווינס לונכס: (ו) נענה לו בני. משחיל ליה במימרי אדרש לו: (ז) ונתתי פני באיש ההוא.
 אחרי כן אם לא ישמע אל דברי הנביא. פני מישא"יראש בלע"ז: והשימוחיו. ת"י ואשויניה:
 (ח) והנביא כיסומה ודבר דבר. שאינו אמת: פתי: פחתי לו פתח לאיוו סירל' ומכאן י"ל כל
 ליטמא פותחין לו: (ט) כעון הדורש כעון הנביא. כחוב דאתי למילף ולא אליף כחוב: נב"י שקרא

ב א ו ר

ל ב נ כ ס. (ט) כעון, דרך המקרא אם ישוה שני דברים מכל לך, לחת כ"ף הדמיון לשניהם
 כמו כמוך כפיעה (בראשית מ"ד י"ח), כעמי כעמך כסוסי כסוסיד (מ"א כ"ב ד').
 אמר המדפיס: דבר נעמו מה טוב. זאת ההערה אשר אני אליג לפניך, קורא הנעים
 שלוהה אלי מאת ידך נפשי הכנס הכבני מוה"ר יוסף פלעש נ"י וזה לשוני אות נאות:
 (יב) ארץ כי החטא וגו' והשלחתי בהרעב, נפרשה וזנפלו דקדוקים רבים, מלכד קוסית רש"י

כי תחטא לי למעל מעל ונטייתי

יד דודר אונטרייע געגען מיך
פערזינדויגעט, ווערדע איך
ווענרען טיינע מאכט געגען

יד

דא

ב א ו ר

ז"ל שהקשה מפני מה לא הוכרו באיתת רעב בנים וננות, א', מה שזכר בכל שלשת שפטים הרעים והיו שלשת האנשים האלה בחיבה, וברביעי אלל דבר יאמר סתם ונח דניאל ואיוב, מבלי הזכרת מלת שלשת. ב', יאמר ברעב המה בלדקתם ינללו וכן בדבר לבסוף בלדקתם ילילו ופסס, אבל נחיה רעה ובחרב יאמר רק כי הם לבדם ינללו. ג', נמלא בפסוק ב' אף כי ארבעת וגו', הסידור משניה ממה שסדרם בתחלה יע"ש. ד', יאמר אלל רעב ודבר השלחתי, וביתר השנים יאמר אעביר, אכיל. ה', נמלא אלל חיה רעה לשון אס בנים וננות, ובדבר בלשון יחיד אס בן או בת, ומלכד זו יאמר אלל חיה רעה השלילה בדרך החגוי במלת אס, ואלל חרב רק השלילה גרידא לא ילילו בנים וגו' — וראיתי חגי בלדני לייש כל הספיקות הללו ע"פ הולעה שנקדים לזה, והיא, הנה מובא בספר של"ה הקדוש בשם הרב בעל עבודת הקדש, שהקב"ה משלם שני יפוקד עונשו לרוב ע"ד הטבע, ואס לבט ואס לחסד חתודע הטבה זו הנחותה לאל מלא רחמים, מלד הנותן שאינו חפץ ברבוי הנסים, ומלד המקבל שאינו ברוע כ"כ לשנות מעשה בראשית בעבורו ע"פ אותות ומופתים, ונוסף לזה, ידוע כי המשפטים הרעים יתחלקו בחלקית בטבעית ובמקריית, ואף שכולם מכוונת הבורא יתעלה, הן בטבעית ובמקריית נראתה כי יד ה' עושה כל אלה, עכ"ז מוטב לפני הקב"ה אס העונש הוא בסבת מכת הטבעית, למען כלם ילמדו מוסר, יכירו וידעו כי הטבע הכולל, ר"ל ההשגחה ואלהים אחד, כמו שהובא בשאלת חזונת חכם בני סימן י"ח ע"ש; והן הם דברי בעל הכוזר מאמר ראשון סימן ע"ז ד"ה אלל יש לסודות לשמש ולירח וכו', ומפרש שם בעל נלח ישראל שבעבור פעולת הבורא ית' הנועזית ע"י אמלעיים שהם בגרון ביד החולב, נקרא בשם טבע מלשון מטבי הנועזית ע"י אומן, ונסנה דרין, להגיד גדולתו של ממ"ה הקב"ה שאדם טובע כמה מטבעות בחותם א' אלל הקב"ה טובע כל אדם בחותמו של אדם הראשון. והמורה נפיש"ט ממ"ג בז"הל: ואין הטבע בעל שכל והנהגה, אלל היא מפעולת בעל שכל, הוא אשר הטביע אלו הכחות בכל מה שימלא לו בח טבע, וכמו שכת הטבעית לרשעים אשר לרעתם ידה וחהלך כמו, כן הללת הלדיקי' בחוך עדת הרשעים ע"פ לדקתם שהיא לבזזם הטבעי שנתלבשו בה מיום עמדם על דעתם, ואס אמנם מכה מקריית מהלכת בחוכם, יוכל להיות ח"ו שפגע בהם ע"ד המקרי, אס לא שיליחו להמלט ממנה רק ע"ד נסי. — והנה רעב ודבר הם מכות טבעיות, ר"ל שנתהו בשניו הטבע, וזיה רעה וחרב הם מכות מקריית, כמו שהובא בספר עקרים מאמר ד' פ"ד בז"הל: שראוי שיבטל הכלל את הפרט בדברים ההיים בדרך הטבעי כרעב וכמגפה, אלל מה יאמרו בדברים ההיים בדרך הנחירה הכלל במלחמה ודומיהם. וכן בנחורי מאמר ה' פ"ג בז"הל: ובאמת אמר האומר כי הכל מגזרת הבורא, ובאמת אמר האחר בבחירת ובמקריים בלתי שיוליא מאומה מהדברים ההם מגזירת אלהיים, ואס חרבה תקרב מזיות זה בחלוקה זחה, המעשים יהיו אלהיים או טבעיים או מקריים או בחיריים וכו' ועוד הלאה במקום הזה, אך טובת סנת המקריית איננה נמועת מן הרשע כ"ש מהחסיד, ועונת הרשעים היא בסנות ההם המקריית וטבעיות, ואין דוחה לרעתם כשחבוא, אלל החסידים יליתו בסנות ההם והם נטוחים מרעתם, ועמה אשוב ואומר כי דוד ע"ה הביא ג' חלקים בסנות המות, ואמר כי ה' יגפנו והיא סנה אלקית, או יומו יבוא ומת והיא סנה טבעית, או במלחמה ירד ונספה ע"כ, ובאמת אמר דוד במקום אשר נפלה נא ביד ה' כי רבים רחמיו, ובכלל ביד ה' ג"כ מכת הטבעית כי זה אחד באמור, וכן הובא במורה פ"ג יע"ש. וא"כ מן מולא כל דברים אלה יתפרש הגדון שלפניו בכחור ופרח, הנביא מתחיל במכת הרעב שהיא מכת הטבעית הפוגעת במדת הרחמים ואומר והשלחתי בה רעב, מלת שלח מאכמת יותר אלל הטבעית, לפי שענין שלוח הוא מהלך חפשי לאיזה דבר אשר לא יגבלו גבול ומן, כמו שנמלא ותשלח פארות, שלחה מטעותיה, ותשלח נדים, שלח חשך, ישלח בהם חרון אפו ודומיהם, ואף שנמלא ישלח בהם ערוב, הנה באמת פירושו שם מל' הסתה וגירוי, ואס שמלינו בירמי' ושלחתי נכס חרב ורעב ודבר, נמשך מלת ושלחתי על רעב ודבר הנאים לבסוף, ומוסיף ואומר והיו שלשת אנשים נח דניאל ואיוב בחובה רק המה בלדקתם ינללו ופסס, ר"ל לפי שנענשו הרשעים במכת הטבעית על כן גם הלדיקים אין להם הללת הנסים כי אס הללת הטבעית שחיל א חס לדקתם המורגלת חסם, ומה שלא נאמר בה חיה' אס בנים וגו' יתישב לפי פירש"י ז"ל במקומו שהוא דוגמת לדניאל

יְדֵי עֲלִיָּה וְשִׁבְרֵתִי לָהּ מִטֶּה לֶחֶם
וְהִשְׁרַחֲתִי בָּהּ רָעַב וְהִכְרַתִּי
מִמֶּנָּה אָדָם וּבְהֶמָּה: (יג) וְהָיוּ
שְׂרָשֵׁת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה בְּתוֹכָהּ
נָח דְּנִיָּאל וְאִיּוֹב הֵמָּה בְּצַדִּיקְתָּם

דאזוע'בע, אונד איהם דען
ברא'שטאב צערברעכען,
הוננער זענדע איד דאדין, אונד
פערטילגע דארויס דיא מענ-
שען זאמטט דעם פיעה. (יג) ווען
אויך דרייא מעננער וויא נח,
דניאל אונד איוב דארין ווא-
רען, ווירדען זיא דורך איהרע
פערעמגיגייט דאך נור איהר

ר ש י

יהי: (יב) מטה לחם. משען לחם: (יג) נח דניאל ואיוב. לפי שאלו ג' ראוי' עולמות נח ראה
העולם בנוי וחרב ובנוי ודניאל אח צ"המ או אחת עלמו מחיל' שר על כל השמים סוף השלך
לנוב חריות וחור לגדולותו וכן איוב ראה את עלמו מיושב וחרב ומיושב לפיכך הביאו דוגמ'
לדורו של יכניה שראו את הבית בבנינו וחורבנו ובנין שני ובן אמר להם הקב"ה חבנה יחירה
אני

ב א ו ר

לדניאל יע"ש, הסדר השני אז"כ הוא מנת חיה רעה נחוב נה לשון אעביר, מפני שהיא סבה מקריח
אשר נפקדו בה הרשעים, לזאת שלשת אנשים שזמלו בה ג"כ רק ע"פ המקרי ימלטו, וה' נשבע אם
בנים וגו' ר"ל אם שהיא אפשרית להליל בנים ובנות, בוודאי לא כלם ינללו, כי אם יוכל שידמון שן
אחד או בת אחת מהם יחמלט, וזהו לא בזכות אבותם כי אם גם במקרה, מפני שגם המה ר"ל האבות
החמימים לבדם, לא בבחינת כדקתם כי אם ע"פ מקרה וגם ינללו. — מנה השלישית מכת חרב שהיא
ג"כ ע"ד המקרה, היא מפיחת זו יותר רעה מן הקודמת, לפי שהיא מסורה בידי אדם הלא בן החאזה
דוד לאמר וביד אדם אל אפולה, ע"כ נאמרה בה לשון אביא, והשנועה היא דרך שלילה גרידא שלא
יכילו כלל בנים ובנות, כי הם לבדם ינללו ע"ד המקרה כמונא למעלה. — בסדר הרביעי אמנם
שיב שנית מסיים במנת הטבעית כמה שהתחיל והיא המגפה רחמנא לללן שהיא רעה אחת רעה יותר
משוכנת ממכת רעב, לפי שהדבר באופל יהלך אין לו עינים לחוס אפי' בן א' או בת א', ולא ירף
עד בלות כל הרשעים ואינם, ורק הנדיקים בלדקתם יכילו את נפשם, והללה זו ג"כ טבעית היא,
כמו שנארנו למעלה, ומדויק הלשון לאמר בה דבר אשלת, ולא נאמרה בה מלת שלשת מטעם זו,
לפי שפקודת שלשת מכות הקודמות נפקדה על הרשעים בימי נח דניאל ואיוב, והמה בלדקתם
כשהיתה מכת הרעב הלילו את נפשם, ונאמר אולדה מנת חיה רעה והחרב, גם המה לבדם במקרה
כללי, אולם מנת הדבר לא נחארע בימיהם, ע"כ אמר סתם נח דניאל ואיוב, אם רק דוגמת לדיק
אחד מהם יהיה נחובם אך בלדקתם יכילו נפשם, כלומר ג"כ בהללה טבעית, זולדק ג"כ לאמר אם
בן או בת בלשון יחיד כמו שאמרנו; והנה בפסוק ב' מסיים ואומר כי נח דניאל ואיוב, כי ארבעת
שכתי הרעים וגו' וסדרם פה הוא סדר הזוגי מקרה וטבעי, מקרה וטבעי, ר"ל חרב ורעב, חיה
רעה ודבר, לפי שרובה לסיים במנת הטבעית שנאמר בה מלת שלחתי באשר מקודם לזה סיים במנת
דבר, להורות בא שמוטב לה' יותר לענוש בטבעי אף שהיא גם היא מועדת להשחית ולהזיק כליון חרוץ
ובחסף תארוכ לטרופ טרף, והיה מהראוי שלא יאמר שריד ופליט צנוא שלשם ביום אחד בירושלים,
עכ"ז כתוב אחריו והנה נותרה, כלומר שלא יעשה בלה, כי טובתה בלדה שנשלחה בהשגחת אל
מלא רחמים לשנות הנזירה אשר בלה ונחרלה. — ומלבד זו יש טעם למה שנשתנה עבשו סדר פקודתם
מנתחלה, לפי שנתחלה שמר הגניא איכות כל א' וא' צבחה לבדה, התחיל נרעב והוסיף אחריה
מכת חיה רעה, רעה יותר מקדמונית, וחרב רעה יותר, וסיים בדבר לפי שהיא טבעית כאמור,
ואח"כ כמונה אותם כלם ביחד לפי במוחם אזי היתה כוונתו רק על הסיום לבד שהיא מנת הטבעי,
לבן סדר תמיד המקרה ראשונה, והטבעית באחרונה, כדי שתחזור השגחת אלהים באמצעות הטבע,
אולי יחוס, אולי יחוס, ואשרי הדור אם פקודת כל האדם יפקד עליהם, וה' לא ילך עמם בקרי.
עכ"ל ההערה. ודברי פי חנם מן.

(יג) והיו, מניין התנאי והספק, וכן שארי הפעלים הנאים עוד נפרשה זאת. נח, זנר
שלשה

יִנְצִלוּ נַפְשָׁם נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה:
 (יד) לֹו־חַיָּה רָעָה אַעֲבִיר בְּאָרְץ
 וְשַׁכַּלְתָּהּ וְהִי־תָה שְׂמָמָה מִבְּלִי
 עֹזֵבֵר מִפְּנֵי הַחַיָּה: (טו) שְׁלֹשֶׁת
 הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה בְּתוֹכָהּ הִי־אֲנִי
 נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה אִם־בָּנִים וְאִם־
 בָּנוֹת יִצְּלוּ הֵמָּה לְבָדָם וַיִּנְצְלוּ

אויגענעם לעכען רעטטען,
 שפר כט דער הערר, דער
 עויגע. (יד) בראכטע איד וויל-
 דע טהיערע אין דאן לאנד,
 דיא עם ענטעל קערטען, אונד
 עם ון פער וילדערטען,
 דאס אויס פורכט פאר דען
 טהיערען ויך געמאנד וואגטע
 דורכצויעהען, (טו) אונד
 דיעוע דרייא מעננער ווארען
 דארין, בייא מיינעם לעכען!
 שפריכט דער הערר, דער
 עויגע, איהרע אויגענען זאה-
 נע אונד טעכטער קאננטען ויא ניכט רעטטען, גור זיא אללין בליעכען פערשאנט, דאן לאנד
 אבער

והארץ

ר ש י

אני מראה לכם אתם יכני' וגלותו אילו חמטא לי אחת מארכות הנוים וגזרתי עליהם אחת מד' שפטים אלה או רעב או חיה רעה או חרב או דבר כמו שמסודרין בפרשה זו זה אחר זה ושלשת הדיוקי' אלו בתוכה לא ילילו לא בן ולא בת ואני אביא ארבעהן על ירושלים ואשאיר לכם מנויכם אשר הם ואע"פ שאינכם בתוכם ולא שהם ראויים להכללה אלא לנחם אתכם כשיגלו אלכס ותראו מעשיהם הרעים ותתנחמו על הרעה אשר הנחתי עליהם כי תראו שלא היו כדי לסובלם עוד. הר"י ז"ה מהל"ך סד"ר פרש"ה ז"ו כול"ה לשו"ן ז"ה ח"ן לייש"ב ונרא"ה שאינו" לשו"ן הר"ב ועו"ד נרא"ה שנספ"ר ז"ה חס"ר אח"ת מארבע שפטי"ס מח"ז וע"ד א"י. ל"א ארץ כי חמטא לי וגו' והיו ג' האנשים האלה בתוכה נח דניאל ואיוב לפי שג' האנשי' האלה הנילם הקנ"ה משלש" (מארבעת) שפטים האלה הזני' הכתוב את אלו נח נמלט משלשתן מחיה רעה מניין אחת אימר בשע' שנכנס לחיבה נקשו כל החיו' ליכנס ולא הניחן הקנ"ה דכתי' ויסגר ה' בעדו (שם ז') אין ויסגר אלא מחיות כד"א וסגר פוס אריותא ולא תבלוני (דניאל ו') ארי בא ליכנס והיו שיניו קהות דוב בא ליכנ' והיו רגליו מתערסלו' כו' כנ"ר. מן הרעב מניין שנא' מן האדמה אשר אררה (בראש"י ה') לא ולמד כנ"ר במקום שחושב עשרה רעבון שירדו לעולם וחמלא שנימי נח היה אחד מהם ומביא ראיה מן האדמה אשר אררה. מן החרב זה המנוול ועוד שהיו בני דורו מבקשין לזדווג לו והיו אומרים אין אנו מניחין אותו ליכנס אלא שהלילו הקנ"ה אמר הק"נ"ה אף אני מניחו ליכנס אלא בחי היום ודרגיש לי' ימלל ה"ד בעלם היום הזה בא נח (שם ז') בעלמו של יוס' דניאל בשע' שנכנס ונבוכדנצר להיכל צימי יהויקי' והרג יהויקים והניח לדניאל הגלה לדניאל הגלה שלומים לפי שמלאו מלא רוח חכמ' מן הרעב שהיו עד שלא וכנש' ירושלים צימי יהויקים כר עליה נבוכדנצר ג' שני' שנא' והי הרעב גדול צע"י (מלכים ב' ה' וגם בירמיה נ"ב) ויחזק הרעב. מן החיות מניין וסגר פוס אריותא ולא רבלוני (דניאל ו'). וכן את מוטא איוב שנמלט משלשתן מן הרעב מניין לדברי האומר איוב צימי יעקב היה מלינו שהיה רעב צימיו. מן החיה מניין דכתיב ומקנהו פרץ בארץ מרץ גדרו של עולם. מן החרב מניין יפלה כליותי ולא יחמול: והיו שלשת האנשים האלה בתוכה נח דניאל ואיוב המה נלדקתם ינללו נפשם. מפני מה לא הוזכרו במיתת הרעב בניס וננות שלא נאמר בהם אס בניס אס בנות ילילו כמו שהוזכרו בשני שפטים האחרונים דוגמא לדניאל שהוא א' מהם והוא היה מדורו של ינניה ולא נמלטו עמו לא בניס ולא בנות ועליו נתבאר ישעיה כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שנותי: (יד) לו חיה. אס חיה:

ב א ו ר

שלשה האנשים על כי מסורסמים הם בלדקתם. נפשם, אבל זכותם לא חגן על האחרים, והוא

והארץ תהיה שממה: (טו) או
 חרב אביא על הארץ ההיא
 ואמרת חרב העבר בארץ
 והכרתי ממנה אדם ובהמה:
 (יז) ושלשת האנשים האלה
 בתוכה חי-אני נאם אדני יהוה
 לא יצירו בנים ובנות כי הם
 לבדם ינצרו: (יח) או דבר אשלה
 אל הארץ ההיא ושפכתי חמתי
 עליה בדם להכרית ממנה אדם
 ובהמה: (יט) ונתח דנאך ואיוב
 בתוכה חי-אני נאם אדני יהוה
 אם-בין אם-בת יצירו המה
 בצדקתם יצילו נפשם: (כ) כי כה
 אמר אדני יהוה אף כי-ארבעת
 שפטי והרעים חרב ורעב והיה

אכער ווירדע דאך צור איינא-
 דע. (מ) אדער ווען איך קריעג
 בראַכטע איכער דיעזעס לאַנד,
 דאס מיין אויסשפרוך וואָרע:
 דאָז שווערדט זאָלל אים לאַנג-
 דע דור־ציעהען, זאָלל פֿער-
 טילגען דאָרויס מענשען אונד
 פֿיעה! (יז) אונד דיעזע דרייאַ
 מעננער וואָרען דאָרין, בייאַ
 מינעס לעבען! שפּריכט דער
 הערר, דער עוויגע, איהרע
 אייגענען זאָהנע אונד טעכטער
 ווירדען זיאַ ניכט רעטטען, נור
 זיאַ אַלליין בליעבען פֿערשאַנט.
 (יח) אדער ווען איך פּעסט
 פֿערהענגטע איכער דאָז לאַנד,
 דורך בלוט מיינען צאָרן אויף
 דאָזעלכע ערגיעסען מעכטע,
 דאָרויס הינוועג צו טילגען
 מענשען אונד פֿיעה, (יט) אונד
 גח, דניאל אונד איוב וואָרען
 דאָרין, בייאַ מיינעם לעבען!
 שפּריכט דער הערר, דער
 עוויגע, ווערער זאָהן נאָך טאַכ-
 טער קאָניטען זיאַ רעטטען,
 דורך איהרע פֿרעממינקייט
 קאָננטען זיאַ נור זיך אַלליין

רעה

רעטטען. — (ג) דאָרום שפּריכט דער הערר, דער אַללמעכטיגע: אום וויא פֿיעל
 מעהר, ווען איך אַללע פֿיער שרעקליכען שטראַפֿגעריכטע: קריעג, הונגער, ווילדע טהיע-
 רע

ר ש י

(טז) חרז . גייסות למלחמה : (כ) אף כי לשון ק"ו וכ"ש הוא וכן בכל המקרא' בגון הנה אנחנו פה ביהודה
 יריאים (שמאל א' כ"ג) ואף כי נלך קעילה וכן בספר זה (לקמן ט"ו) הנה בהיותו חמים
 לת יעשה למלאכה אף כי אש חכלתהו וגו': שפטי. מי שגושטי"ש כלע"ז:
 נותרה

ב א ו ר

והוא על דרך כאשר חלה חנהם אח פני אל לחוס על סדום, אם ימלא עוד זה לדוקים.
 (יח) ושפכתי, נראה כי זה הוא בדרך כלל, ומוטב על כל ארבעה השכטים, וע"כ אמר
 גם בדם, כי שפיכת החמה בדם חמות יותר על החיה ועל החרב בעל הדבר, וכן אמר כאן
 וסכמתו חמתי אשר לא אמר בחמיו. (יט) הכה, סעוהו, וק המה לבדם בצדקתם וגו'.
 (כ) אף, לשון ק"ו וכ"ש הוא וכן בכל המקראות, בגון הנה אנחנו פה ביהודה יריאים ואף

רָעָה וּדְבַר שְׁלַחְתִּי אֶל-יְרוּשָׁלַם
 לְהַכְרִית מִמֶּנָּה אָדָם וּבְהֵמָה:
 (כא) וְהָיָה נֹתְרָה-בָּהּ פְּלִטָה
 הַמּוֹצֵאִים בָּנִים וּבָנוֹת הַנָּסִים
 וְיֹצְאִים אֲלֵיכֶם וּרְאִיתֶם אֶת-
 דְּרָכֶם וְאֶת-עֲלִילוֹתֶם וּנְחַמְתֶּם
 עַל-הָרָעָה אֲשֶׁר הִבֵּאתִי עַל-
 יְרוּשָׁלַם אֵת כָּל-אֲשֶׁר הִבֵּאתִי
 עָלֶיהָ: (כב) וְנִחַמוּ אֶתְכֶם כִּי-
 תִּרְאוּ אֶת-דְּרָכֶם וְאֶת-עֲלִילוֹתֶם
 וַיִּדְעֶתֶם כִּי לֹא הִנֵּם עֲשִׂיתִי אֶת
 כָּר-אֲשֶׁר-עֲשִׂיתִי בָּהּ נְאֻם אֲדֹנָי
 יְהוִה:

טו (א) וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:
 (ב) בֶּן-אָדָם מַה-יְהִי עֵץ-

הגפן

חרגום אשכנזי לט

רע אונד פעסט איבער ירושלים
 זענרע, אום מענשען אונד פֿיה
 דארויס צו פֿערטילגן. —
 (כא) דאך איין רעסט זאלל דאס
 רינגערעטעט כלייכען, יינג-
 לינגע אונד מעדלען, דיא הע-
 רויס געפֿיהרט ווערדען, דיעס
 זע זאללען איך הערויס קאמ-
 מען, אונד זעהעט איהר איה-
 רען וואַנדעל אונד איהרע
 טהאטען, דאן ווערדעט איהר
 געטרעסטעט זיין איבער דאן
 אונגליק, דאן אך איבער
 ירושלים כראכטע, זא וויא אס
 בער זאללעס, וואס אך איבער
 דאזעלבע פֿעהרענגטע. (כב) דיא
 ווערדען איך איין טראסט זיין,
 ווען איהר איהרען וואַנדעל
 אונד איהרע טהאטען זעהעט
 דאן ווערדעט איהר עם ער-
 קעננען, דאס אך ניכט אה-
 נע אורזאכע געטהאן, זאללעס
 וואס אך דאזעלכסט געטהאן
 האבע, זא שפריכט דער הער
 דער עווינע.

טו (א) דעם עווינען וואַרט וואַרד מיר, וויא פֿאלגט: (ב) ערדענוואהן! וואס

איזט

ר ש י

(כא) גותרה - איירטרמא"ש זלע"ז: המולאים - נשיב ויביאוס כאן: עלילותם. מעשיהם:
 טו (ב) מה יהיה עץ הגפן מכל עץ. מה סופו מכל שאר עלים:

ב א ו ר

כי נלך קעילה (ש"א כ"ג ג'). (כא) והנה, ענינו כך, אס בכל זאת אומיר פלטה, ומה
 היא הפלטה? הם הבנים וננות אשר ילכו בשני ויוליכום אל ארץ נבל, למען תראו את דרכם
 ותשובו מדרכי ברעים, אשר בעבורם הכרבתם את ירושלים. אשר, תחסר מלת בעבורה.
 (כב) ונחמו, ונחמו הזמן בעלמו אשר תשובו מדרכיכם הרעה, ינחמו הם את נפשותיכם
 בראותכם את דרכם הרעה ותכירו כי לא למנו וגו'.

טו (ב) יהיה, תחסר מלת יתרון ושעורו מה תהיה יתרון עץ הגפן מכל עץ, ומה יהיה
 מושך עלמו וחסר עמו, ושעורו: מה תהיה יתרון הזמורה אשר היתה בעלי היער,
 והנה הנביא הרחיב במשל וקלר בנמשל וענינו כך, הנביא המשיל ישראל לעץ הגפן (ודמיונו
 מלאנו גם בישעיה (ס' א') כרם היה לידודי וגו') אשר ינטע רק בעבור עובדו, וכן ישראל
 כי ה' נטעם רק בארץ למען ילמדו מהם הגוים אשר סביבותיהם לעשות טוב, כמו שנאמר
 לא מרבכם מנל העמים חשק ה' בכם וגו', ובאשר נאמר זאת ירושלים בחוך הגוים שמתיה
 (לעיל)